

НЬУКУОЛУНУНАН, САМААН САЙЫН КЭЛБИТИНЭН!

Тыя хаһаайыстыбата

Бу күнлөргә ыңылыс тугтулар, психиклар, халбонор суклар, бараналар, култиваторлар, лудильниклар, сеникалар оромгунлөрз бүтэн ыңылыс балэм-тө.

Буудалдар, „Комплекс“ бааһытай хаааһыстыба 95 гектарга синк саппарыгын ыгыта. Кинилэр уонна „Мындааайы“ ТХПК бүтүнүктэн сагалыахтара. Атыттар Нүкуулун бааһыһыһытын куннитэн

ЫҢЫЫ ҮЛЭЛЭРЭ САБАЛАННЫЛАР

Ол курдук, барыга 78 тыраактар, 70 сөстөрүр тизкиниң, 22 сеялка үлгилердир. М. С. Содалинцев калкыйлыгыба, "Омичка" деген элбик фунгициллах ийиһа тутушлар анализиниңи ағалыктаһа. Хорутууну, ийиһаны, испоктаһыны үйүнсирин тәһиз оңороо кыяхтах.

Ыйнык бургыт 1726,5 гектарга
ыгыттылар сабадаланар. Элбэк
ыгыттылактарынан „Мылдагаайы“
ТХПК - 340 гектар, „Комплексе“
бааһынай хаһаайыстыба, „Дюховой“
бааһынай хаһаайыстыба - 105 гектар,
ИП Е. А. Жуковцев - 109,5 гектар

киригэхтэрэ. Күн-дүүл туран
бүлэгүүнэ кэмигэр бүтэригхтэрэ.

Улсгай 152,44 тогон бйгын нсгмэтэ кэглэн ханаайсгбалафын тунзтилийн о. Хаачысбала орто. Бйгын бсгбалаар кууранар, кууран кууар туранар ыларта тодоосгоох юм. Игнн куотгарбааа үтөнн күүсэ ыгган хаачысбалаххык түмүкүүр сорук турар.

Ыһыыга бэргэм туһунан Тыл хаһаайыстыбатын управлениетын кытаабынай агронома М. А. Пермякова итинник биһтинирдэ.

Алексей СЛЕПЦОВ.

ЭДЭР ФЕРМЕРДЭРБИТ ГРАННА ТИГИСТИЛЭР

[illegible]

Барьгаг республика үрдүгтэн 277 киһи докумуон килтэрбиттэн 242-гэ куонкуруска кыгынна. Онуоха, биһиги улууспутуттан — Чурачньытан 32 киһи сайаапка биеэрбиттэн 31 фермер кыгынна.

Күннэлэртэй 10 юмн гуралга тийнхэ,

Хайнахьгттог

Аржанков К. К.
Керженский П. Н.

СЪВЪНТИЕ:

Захарова М. П.
Дьячковский В. Г.

Ар.п.и.а.х.т.а.н:

Синдеев Р. Р.

Мүтүдүйтүгү:

Пермьяков Н. Н.

ЧЛЕНЫ КОЛЛЕГИИ:

Пестрыкин И. А.

Дирингтэн:

Корыгин П. И.
Яншин С. С.

Кыргызстан

Дыткин Г. К.

Улсууд эдг фермеризмд бэригдэ-
хит 1 500 000 солжубай суумлах транш
сангааныгшны тингээк хотонйорутуунд,
бнах сүөлүнү нингээк агаахаста.

Тийм хайнаагүйс, баян саймаагн саймаагн соруулах үдэвч-хамтаа сүүдэр ээр үлгүүгтэргэ үлгүрэ сүүдэртэй бусуудыг багараахыг!

М.М. САВВИНА,
Тяг хангайн ахуйлагын
министрийн туслах
сүбэлнэр методическай кэбинет
сүбэлнэр

ПОСТУПЛЕНИЕ ДОБРОВОЛЬНОГО ПОЖЕРТВОВАНИЯ В БЛАГОТВОРИТЕЛЬНЫЙ ФОНД “ОЛОНХО”

Всего по улусу и от прочих спонсоров	3 391 775,64	МБДОУ д/с пристра и оздоровления	19 170,00	Финанс ФГУП "Точка России"	27 000,00
Образование:	1 661 077,11	"Билык" с.Дирин		РКЦ с.Чурапча	27 400,00
МКУ Управление образования	95 174,40	МБДОУ д/с "Кинчээр" с. Дирин	7 000,00	ДО "Россельхозбанк"	10 000,00
МБОУ "Алагарская СОШ имени Г.Д.Протодьяконова"	39 645,00	МБДОУ ЦРР д/с "Чуораанчык" с.Маратайы	22 025,00	АКБ ДО "Алматерпэнбанк" ОАО Чурапча	18 760,00
МБОУ "Арылахская СОШ имени Т.М.Каженикина"	36 245,00	МБДОУ ЦРР д/с "Кунчээн" с.Дабьыла	16 500,00	ПО "Маарыкчаан"	60 000,00
МБОУ "Бахытская СОШ им.Д.Т.Барашкова"	36 579,00	МБОУ "Тейинская НШ-ДС"	23 611,00	Финанс "ГУП ЖСК"	100 000,00
МБОУ "Боллогинская СОШ имени Г.Д.Субурусского"	31 952,00	МБДОУ ЦРР д/с "Кустук" с.Телей-Диринг	21 210,00	СХПК "Чурапча"	110 070,00
МБОУ "Сылазская СРШ им.профессора Г.Т.Балларина"	71 621,00	МБДОУ д/с общеразвивающего вида с.Улахан-Кель	5 000,00	ЧГИФКиС	90 000,00
МБОУ "Чурапчинская гимназия им.С.К.Масарова"	93 650,85	МБДОУ д/с общеразвивающего вида с.Юрюнг-Кюель "Мичил"	14 000,00	ГБПОУ РС (Я) Чурапчинский колледж	44 515,00
МБОУ "Диринская АСОШ им.И.Е.Федосеева-Дюсоо"	67 800,00	МБДОУ ЦРР д/с "Ньургунун" с.Харбата-1	18 850,00	УПК "Арчы"	8 900,00
МБОУ "Кытанахская СОШ имени В.С.Яковлева -Далана"	17 797,00	МБДОУ д/с общеразвивающего вида "Кунчээн" с.Чакур	13 500,00	ЧРССОШИ имени Д.П.Коркина	197 012,00
МБОУ "Мугудайская СОШ имени Д.Д.Красильникова"	44 669,00	МБОУ "Оргинская НШ-ДС"	9 398,00	ГУ РИО "Сана олох"	15 036,00
МБОУ "Ожулунская СОШ"	58 266,00	МБОУ "Юрях-Керская НШ-ДС"	12 439,00	ООО "Одно окно"	10 000,00
МБОУ "Солоненская СОШ имени П.М.Васильева"	50 000,00	МБДОУ ЦРР д/с "Мичил" с.Чурапча	30 400,00	ММО МВД	53 700,00
МБОУ "Телейская СОШ"	48 924,00	МБДОУ ЦРР д/с "Улабза" с.Чурапча	32 650,00	Стат ТОГС в Чурапчинском улусе	5 200,00
МБОУ "Хадарская СОШ имени С.Д.Флегонтова"	43 536,00	МБДОУ ЦРР д/с "Кэскин" с.Чурапча	34 633,67	ГКУ ЦЗН Чурапчинского улуса	7 900,00
МБОУ "Хатылынская СОШ имени Болот Ботура"	33 096,00	МБДОУ ЦРР д/с "Тулукучаан" с.Чурапча	32 000,00	ГУСО СРЦН	10 500,00
МБОУ "Хайхытская СОШ имени А.Г.Илларионова"	32 000,00	МБДОУ ЦРР д/с "Кыталык" с.Чурапча	26 400,00	ГУ РО ФСС РФ по РС (Я)	1 000,00
МБОУ "Чакурская СОШ имени С.С.Яковлева -Эрилик-Эристина"	49 875,00	МБДОУ ЦРР д/с "Чуораанчык" с.Чурапча	39 550,00	Отдел управления ЗАГС с ЦСППСиМ	3 500,00
МБОУ "Чурапчинская СОШ" № 2	40 645,00	МБДОУ д/с пристра и оздоровления "Березка" с.Чурапча	25 500,00	СЕЗ	11 856,94
МБОУ "Чурапчинская СОШ имени С.А.Новгородова"	193 463,00	МБОУ ДОД ЦДТ "Радость"	28 143,12	МКУ Управление спорта	16 852,00
МАОУ ДО Чурапчинский МУПК	13 230,00	Администрация МО "Чурапчинский улус (район)"	77 109,00	Прокуратура	10 000,00
МБОУДОД Чурапчинская школа искусств		МО поселений	165 200,82	ТФОМС РС (Я) Чурапча	16 300,00
МБОУДОД ДМШ им.А.В.Посельской	18 000,00	МО "Болутурский наслег"	10 400,00	Здравоохранение	189 603,00
МБДОУ "ЦРР-д/с Алгыс" с.Чаппара	11 000,00	МО "Кытанахский наслег"	12 250,00	МКУ Управление культуры	73 270,00
МБДОУ ЦРР д/с "Билык" с.Мылдагай	19 841,00	МО "Ожулунский наслег"	10 569,82	Управление культуры	22 770,00
МБДОУ д/с "Турехчан" с.Мылдагай	23 100,00	МО "Солоневский наслег"	16 229,00	МКСУК Чурапчинский музей истории и этнографии	12 200,00
МБДОУ д/с с.Арылах	6 800,00	МО "Сыланский наслег"	13 056,00	Библиотека	38 300,00
МБОУ "Кыдылская НШ-ДС"	6 583,00	МО "Телейский наслег"	14 116,00	Клубы:	14 061,00
МБОУ "Бэринская НШ-ДС"	10 195,00	МО "Хадарский наслег"	15 656,00	МО "Болутурский наслег"	5 100,00
МБДОУ ЦРР д/с "Сулусчаан" с.Усун-Кюель	26 863,00	МО "Хатылынский наслег"	12 676,00	МО "Солоневский наслег"	3 562,00
		МО "Хоттогонский наслег"	13 730,00	МО "Телейский наслег"	3 603,00
		МО "Чакурский наслег"	14 469,00	МО "Хадарский наслег"	4 433,00
		МО "Чурапчинский наслег"	32 049,00	МО "Хоттогонский наслег"	6 896,00
				Пенсионеры Сергеев С.И., Пономарев И.Г., Платонов Г.С.)	22 000,00
		Организации, предприятия, ИП	905 171,71	Прочие (Ноговицын А.Т., Матвеев И.К., Ситлев В.М., Пестрякова С.С., Кропникова М.Д., Верховцев Н.В., Иустиянова В.Н., Савина М.М., Друтина С.А.)	25 999,00
		Финансово-экономическое управление администрации МО "Чурапчинский улус (район)"	28 369,77	Крестьянские хозяйства	258 000,00
		Отдел № 31 УФК по РС (Я)	3 300,00		
		Ростелеком филиал "Сахателеком" ЛПЦ Чурапчинский район	18 000,00		

Биһиги сахалар биһир киил туттар норуотунай сурыйааччыбыт, саха литератураһыгар историческай ромаһнар суруллууларыгар маннайгынан олук уурбут, саха саарына, көтөҥөдө кэмтэргэ көмүскэ хаалар кэрэмэс кинигэ В.С.Яковлев-Далан идэтинэн учуутал буолан, оскуолаҕа уһун сылларга айымньылаахтык үлэстэн, тэр ыччат ортогутагар киил духобунай байаа, айта-санаата сайдарыгар олбот-сүпсөт сүлүнүнүн халларбыт. Ол хаачыстыбалара ордук Семен Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар үлэли сырыттагына арылхайдык арыллыбыттар.

Ол элэр саас эргилилбэт хэрэ кэмнэрин сандан, билиги Ил Дархаммыг, В.С.Яковлев-Далан үөрэнзэгнчтэ — Е.А.Борисов билигин машык ахтар: «Сүүрбэ сэт үчүуталбынаан, саха норуодутай суруйааччытынаан Василий Семенович Яковлев-Даланын өбөлхөн, ойдоһон-санаһан, доһордоһон аастым. Чүрчүгэй райсоветын бэрэссэдээтэлин да, атын да сайаар үлөһүгэ сылдьан, ону аһан республикада үрүлүкү да дуоһунастарга үлөһүр-хамылар кэмнөрбөр Василий Семенович сүбөһүн-аманан олус джон көмөлөсүгэ...

Чэ, уолум, нуругун интэриэһинтэн
тахсар дьайылылары олгорор бусулаахың,
алан-охтон биэриэн суоҕа!» дигэн
учуутуһам, олоҕо таһаарсыбыт, аруутун
ыгытспыр киним Василий Семенович
Яковлев/Далан сыйа-сорук туруоран ээнигэ
сүрэхтэр биэри.

Далан — нелагос, коллага быһылытынан уратыттан кинигинин биһиргэ үлэстээбит орто оскуола директорэ Н.И.Дьячковаһай бу курдук быһаарар: «Василий Семенович... хас биһирин үөрэнөөччигэ биһир тэҥник сыйыһаһаһар уонна үөрэнөөччи сарсын улаатан улахан киһи буоларыгар мунура суох эрэллээх этэ. Онон хас биһирдин үөрэнөөччи ниннан дьылаһаһар сүрүстэ ытыктыбыллаштык сыйыһаһаһар, хас биһирдин кинигэс дьайар-такайар улуу нелагос киһи этэ. Бэйгэс тус холобурунан биллэһитигэ-көрүүтүгэ, тыһыан-һүһүгэ ойуһу-сааһыһан хайаан да үөрэнөөччидэ, биһиргэ үлэһиттэр да дьонно элбэххэ үөрэнэр, холобур туттар кинигэсрэ этэ».

Василий Семенович Чурапчы орто оскуолатын 16-18 ыһуустарыгар кылаас салайааччытынан үлүһэбиз. Оһно үөрөмөт оҕолор билигин норуот хаһайыстыбатын, култуурабын, медицина-тын, экономикаһын уолд. салааларыгар бөрү айымньылаахтык, үтүө суобастахтык үлэһини-хамсыы сыйдылар.

Дээ, ити курдук, Чурагчы орто
оскууларыгар үрдүкү кылаастарга
В.С.Яковлев кылаас салайааччытынан
үстүлүн суушсан эдэр ыччаты олох күнү
аартыгар согтоох хардыяны
оторуорулар, бэйэни билигинен-
коруутулар, туһалах субулуринен инники
салайаачыларга түрөк буюлуга, кинигэри
санта кыймылдарга көбүлзөбүтэ, Итинник
дэнтэ кестер чулуу уулулар, элбэи аахпыт
баай билиинсэх, катэи көрүүдөх педагог
салайаачытынан Чурагчы оскулатынан
бүлзөбүтэр собуулар элбэиригэр үрөккө

книрэн, араас идэхтэри баһылаан, дьон
убаштыыр-ытыктыыр үлүһитэрэ буолбуту-
тара. Олор ортолоругар суруйааччы
Фелоров Павел Петрович-Сомоҕо эмиэ
баара.

Павел Петрович Федоров-Сомоно билгин Россия Суруйааччыларын уонна Суруналыыстарын сойуустарын чилиэнэ, Саха Республикаһын культуураһын үтүөлээх үлэһитэ, СР культуураһын туйгуна, Хаттаабы үлэһитигээн Бочуоттаах ахтыһааччы.

Павел Петрович борт очигууг саалхтган урууһуйлуурун собулуур, истэнэ хайһыгын собулуубат худоһуйнууга эгэ. Онтон Павел Фелоров үрдүк кылааска үөрөө сырыгтаһына кылаас салайааччыһынан Василий Семенович Яковлев анаммыга. Ити сылларга кини үөрэлэр кэмгэр оскуолага араас кэрэхсэбилтээк тэрээһиннөр буолталыһылара, билиилээх суруйааччылар, аргыһтар кэпэн бараллара, сэрин кыттыкылаахтара эмис тһигин быһаанка сылдьаһылара. Огу таһынан кылаас салайааччыга В.С.Яковлев кэпэн билиилээк, элбэһи даһытһ-үөрэлгит буолан, кэпсирдэ да туһаһаһа, иһинки өгүгүр оһолорго олох олоруу сөптөөх хайысханан салаллан иһиксээһин таба таһынарга үөрттэр-ойхоттор эгэ, огу тэпэ элэр дын обществора хайлаа сылдьыкыһахтарын, элбэһи

халдсан, бусдын халдсанаар, элсэж
дараахтайхтарын солгоох түгшлэн
түбэллннэрэн эмээ санагара. Өсөө Василий
Семенович ордух тохойгодоон маных
ойлхоторун Сомоно хүн бүгүүнээнтн дэшы,
бннрэг үөрэмбит оёонругарт барыгтар,
кытаанах ирдэлт бнхылмэзэн санынрын
этэр. «Эннн олоххо бэйзэйтнн кээгүлүк
санана сымдывахтароохт уонна туох бнар
кээкннлээх барыга бэйзэйтнтнн эрэ
тугулуктаадын олох хахан дэзаны
уунумута, — дннрнн.

Павел Петрович хараар билингтонгэ дээрн учуутала Василий Семенович сырдык минээрэ көстөрө дылы, «Чачын дарааны киин үөрөннпт оворлорун кыра да ситиһинилэритин олус үөрэрэ, олу мин суруйар эйгэрэ кирион барамыан байом эмиз бэлэн турабын», — дигэ билигин Сомоно суруйар. Аан бастаан киин учууталлар икки кэспэсинин уонна биир оворлорго аналлаах пьесатын көрдөрбүт. Ону учуутала собулуолго сүрөйгэр-хараар көстөрө, ол эрэн айыкх суббон элэрин наадалаадынан аахпыт. Олтон Далан киин суруйууларын бэйэтэ үлэлиир «Чолбон» сурунаалыгар бачээтээн таһаарарын туһунан элпитигэр үөрэсчөгитэ үөрүүтүтэн атажа сирн билбөт буолбута.

Ити курдук, очигдон киргиз газетачы бийирэбилли ылбыт Далан, байэтти үөрөнчочитигэр Сомоводо субатра килин килитке Россия Суруйааччыларын советун чилиэнэ буолуутугар уонна торообут дитиридурабыт сайдыытыгар көхтөөхтүк үлэлирингэр көмөлөсүтүгэр.

«Дилгити саас» дүнн сэлжигт ойууламмыг оёолор оскуоланы бүтэргыгээр 40-тат тамса сыт ааста. Ой тэрэ кэмнэри санаан Василий Семенов бэйгээ эмнэ үөрэнэччиллэргэри мэхтадар «Дилгити саас» дүнн сэлжиги суруларбар кордлүүр кинизээ кэстэн илээччи динилэрин, бэргээхэй кылааска селайааччыны ашшммыгым, кини мэхэ илгийлэхтин сыдыар санаабын толорорбор тирээ булбутта. Учуутал дьоло — үөрэнлэг оёолорун олоххо ситийиллэрэ. Мин ол сыллараады үөрэнэччиллэрым кэли-хара буолан, дүнн кэстэтир кавирэл, ордук субу уустук, чычэкигэ суох кэмгэ тэрээбэл норуотгарын, республикаларын туһутар үлэтин-хамсыг сыдыалларын көрөн билэи, учууталкабыл кэмнэрбэр тугу эрэ туһалаары онгорбулунан сулуун үөрэбин. Ити ханык дэргэни официалнай хайбалат тэллэснэг дууна дуолуйуутун учуутал бэлэстир эбигэ, — дилбигтээх.

Билитин Павел Петрович Федоров
Сомого литературада тапталынан, кил
сылас изийтинен, билитинен
көрүүгүнэн утуткан, хас да кызыгы
сири кордорла: «Ол ыгылар тырым
уотар» (1999), «Сүрх сокурый
изийтинен» (2002), «Дууна кылымыга

(2004), «Дьонум, ыччагым туһутар» (2006), «Умуһуллубат «Дьыкты саас» оболоро» (2008), «Темные ночи, теплые встречи» (2010), «Учуутал дьоло — үөрэпччилэрин ситиһиннэригэр» (2012), «Суол — сайдыы төрдө» (2013), «Боотур уустан Ил Дархан» (2014), «Барда махтал Чурагчы дьонуттан» (2014), «Аһас ырыаһыта — Айыл поэт» (2014), итиннэ таһынан хас да очеркаларын, ыстатыйаларын боччут араас органнарыгар таһаартаар.

Книги бу ахыйажа суох киингилэрин үлэтин-үдэтин суруйуулаабыта, култуура курулук кизге эйгэлээх үлээ араса сорудахтары, айылгалары толортуура киинтэн элбэ сыратын, күүлүн, бириэмэтин ылаара. Ол курдук, Павел Петрович Федоров-Сомоҕо Майа сэлээннэлтигэр Култуура дьэтигэр инструкторынан, Тыыллыма орто оскуолаһытар уруһуй учууталынан, оҕон Урэх-Күөрээ, Одьулуунга Култуура дьэтигэр дириэктэринэн, Дирин норуодунай театрытар худуһунньуутунан, режиссерутун, Илин Сибирдээби култуура институтун бүтэрэн бараан, Дириндээби оҕо музыкальнай оскуолаһытар үйэ чыһаара учууталынан үлэстэбитэ, «Дирин уоттара» дьон литературнай куруһуонг салайбыта, общественнай корреспонденци быһыытынан билигин даҕаны үгүстүк түбүгүрэр.

Ити үйлэ аатгамыг кишигдэртэн «Учуутал дьоло — үөрэнэччилэрин ситгилдэлдэртэн» дигн кишигдэ үгүс аажаачы сэжээрнигин ылбыта. Бу кишигдэ ивүүлэ Сомою 2008 сыллааха таппаллаах учууталарын Даланы үйлэтигэр сымалтан «Умуушубут (Дьикти саас) оролорон» дигн ахтыг кишигдэин тажаартарбыта. Ойгон 2014 сыллааха Сомою Далан үөрэнэччилэрин туһунан биригэ түмүшүбүт кишигдэни хомууян огторон.

«Учиртай дэсэл — үерэнзэччилэрин сэтгэһинээр» (2012) дүн аагтаан бэлгээдэй киновэин бэлгээк талхаартирш. Бу киног үлүс түһүмэлээр бичиги Ил Дархамыгт Е.А.Борисов туһунан кэржэбэллээхтик юлсиир үерэнзэччилэрин суруулуура, аймахтарын ахтышра, сэлалгааһыннара тангылан кирибитэрэ аагаачыга кино информацины бизрэлтэр, туһалаах, кэрэ санаалар сагаллар, обшество ологор аагааччылары сабыдчаллыыр уонна элбэһиэстэх тыһыгга нигэлэр.

Сомого «боогур уусган Ил Дархан» дэсн киингэтигтэн аадаччылар бийиги Ил Дархамыгт — Егор Афанасьевич Борисов туһуан киэн бийигини сомсор кыктаахпыт. Егор Афанасьевич элбэк ололоох тыа малын бастагы ооллоро. Ошон киини олск очугуй сааһылтан улахан дьоннуун тэтигэ үлөжэ — окко-маска, сүөһү корүүтүгэр, бэйэтин биригэ төрөөбүттэрин көрөргө-хайыарга мэдди дьонутар көмөлөһөн түбүгүйдүн сүүрүгэ-көтөрө. Оскуолаба үчүгүйдик

үөрэмнэг, ордук суот-ахсаан уруоктарын
субулүүр, тизхииниэгэ да аҕатыттан
үөрэнэн бэрт састаас буола улааппыта.
Аҕыта Афанасий Егорович
«Сельхозтехникада» бэртээхэй сварщик эгэ,
үлэниги-хамнаһынан дьонно-сэргээ ула-
ханшык убаастанара. Кини 41 эрэ саастаах
сылдьан эмисэ ылдьан суох буолуоккуттан
уола Дьокьор, анардас хаалбыт ийэттэр
коммунээрү «Сельхозтехникада» слесар-
дарга, механикаторларга илин-аҕах буолан
көхтөөхтүк үлэлээбитэ. Онтон үөрээр
үчүгэй буолун, Новосибирскайлааһы Тыа
хаһайыстыбатын институтун
механизацияфа факультетыгар бэрт
ситиһиндээхтик үөрэмнэг, онтон
дойдуутар кэпэн «Сельхозтехникада»
үлэтин салууна биригэ үлэниги дьонутар
билдирээхтэрин.

дуоснуурнаадынан биллибигэ. Онон адыһах сыйлынан эгэр специализиһы партия оройуоннаабы кэмнэтигэр 2-с сажирта эригит талыгытара. Маана кэлэт даҕаны тыа хаһаайыстыбатын, тутуу боһиуруостарынан, тизээр-таһар үлүһүгүн дьарыктааммыта. Ол кэмгэр оту атын оройуоннартан, бэл Хабаровскай кыраайтан, Приморский, Амурскай уонун Кемерово уобаластарыттан тизийин

олохтоон, Чураалчыга кыстыгы этгэнэ туораабылгара. Онтон сотору бусан беран, Егор Афанасиевичы райсовет председателинэн, онтон тыа хаһаайыстыбатын министирин материалнай-технической хажачыылыга солбуурааччы оторбуттара. Дьэ бу үлүгүгэр сылдьан Егор Афанасиевич тургүтэрин дойдутула Төлөй нөһилиэгэ 1941 с. дьэри сайдан илэн, 1942 с. төлөйдөрү күүс өттүнэн Холу көһөрбүгүтэрин истибилэ. Онтон 1990 сыллаахха партия уобаластаагы комитетин бюротун 1942 сыл атырдыах ыһын II күнүгүнэн уурааһын Е.А.Борисов көтүгүтэри ситиспитэ. Онтон ыһа Төлөй нөһилиэгэ олоҕо-дьаһага туһунан, Чураалчы улууһугар биир үлүгүтэ кордорүүлүк үлүлүк-хамнастаах нөһилиэк буһа үлүс-сайдан тахсары ситиспитэ. 1992 с. муус устар 23 күнүгэр Төлөй тусна нөһилиэк статыһун ыһыгытын туһунан ыстапайыан норуодунай суруйааччы Семен Туман бэлиттээһинин П.П.Федоров-Сомсо «Боотур уустан Ил Дархан» дьикти кыстыгыттар буһан ааһааха сол.

Ити курдук, сага олоххо үктүрүр кун-нэрбитигэр 1992-1998 сыллардааха Е.А.Борисов Правительство бэрэссээтэлин солбуйааччы, онтон бастагы солбуйааччы буолбута, онтон Тыва хаһаайыстыбатын уонна софтуонка министэриститигин министри, ол кини Тыва хаһаайыстыбатын научнай-чинчийр институтун дириэктэрэ, 2002 с. Правительство бэрэссээтэлин бастагы солбуйааччы, итинтэн салгыы Правительство бэрэссээтэ дэн үрүк туоһунастарга үлээбигин бу экиннигибигитэн булан аадыааха сох. Онтон кинигэ түмүк ыстатыйатын быһымынан Павел Петрович Федоров-Сомоно «Кили туттабыт уонна махтанабыт» диир суруйуугун аадабыт. Манна кини Саха АССР төрүтүбүтэ 100 сылы бэлэстэтин туһунан Россия Президентин В.В.Путин Ыйаадын сэнээрэ истигитин тээр: «Манна билигин үлэлии олоорор Сахабыт Өрөспүүбүлүкэтэ түргэн тэттиминэн сайдыы суолугар киирипитин туоһугун быһымынан дон-сэрэ ыһынар» — диир суруйар. (с. 115).

История чакчылары битгэртэринин: «Сахабыт сиригэр Түһүлгэ Дархан, Дойдуба Дархан, Муһунан Дархан турууласпыт дьаалаларын салгаан, Тыгын Дархан саха уустарын барытарын түмэн, холбоон биер сомоҕо Ил тэрийэ сатаабыта. Билигин тылланан эттэххэ, Саха судаарыстыбаннаһын олохтуурга дьулуспута сүрдээх дьонистик, кэлиһик арыллан кэстөр. Мантан даһаны ылан көрлөххө, Ил уонна Дархан дьон тыл суд, күүстээхтэрэ билигин омук баһылыттан уратыбытын битгитик туоһулуур» дьон «Бичик» национальнай киинтэ кыһатын сүрүннүүр эрэхтээхтэрэ Луковцев В.И. киһиэригит вариамын калтары Сомоҕо сөбүлэһэрин битгэртэрт. «Онон «Ил Дархан» дьон аат бийи Ороспүүбүдүкүбит Аҕа Баһылыгар тусх даһаны эгиктэ суох сөп түбөһөр, барсар дьон эллик көрүнтөхпүт», — дьон чуратчылар ааптарыттан киһи көрөксирин билиһорор.

Бу кишиг Саха Республикатын Ил Дархана Е.А.Борисов элэр ыччакка туһаайан үгүс бадарыны уотунна сүбө быһаарыаһын элэтиллэринан түмүктээнэр: «Биһиги информация, технология, билим, ситим-снбээс үйэтэ. Ыччакка үгүс сабалыһа сэрэз элбэх мөкүнү ылар. Үгүнү уотун мөкүнү араара үөрэнээн ыалда. Аһыгы үйбүз элэр киһи сайдарыгар, үтүөрүгэр, билиитин ханатынарыгар туюк да бобуу хааччак суох. Билиин, сайдыыны сомоҕо таба туһаныы ирдэнэр. Ситиһи туһа буолбакка, элбэх үлөттэн, билииттэн көрүүттэн, сагалыттан, тулууртан-дулууртан, самныбат санааттан эрэ киһири өйдүүрбүт ыалда».

Олноо кини биир көрэхсэбинизэх

СО Күлүүрхэ уонна дэуобунгай сайдыыга мүнэстэрэстэ, «Чурагы улууна (оройуона)» мунгарыкынай түрүктөх дэуобунгай, Охонго дэуобунгай атыннан Норуоттар догдордоһуларын дэуобунгай, СО «Олонхо Ассоциацията» уонсаастыкынай түрүктөх, «Тайау тэһиһэ» мунгарыкынай түрүктөх.

«ОЛОНХО ДОЙДУТУН КЭХТИБЭТ КЭРЭТЭ»

(аг симэбин күөн-курэбин тосхолу)

Булар сирэ: Чурагы улууна, Магайы алаһа.
Булар күтэ: Бэс ыйын 20-21 күнө.
Булар кэмэ: 15:00 чаастан.

Ылылар мисэстэ: Дэуобунгай түрүктэ.

Саа-соруа:

- Аг симэбин дэуобунгай уйытты;
- Аг дэуобунгай сорууу, сайыларыл;
- Тимир, кэмэ, ик уустарын уусуран онсуктарын күөн-курэбин тосхолу;
- Аг симэбин, күөн-курэбин саа технологиялары көрөтүт;
- Аг симэбин толору, күөн-курэбин көстүүтүн ынаг дэуобунгай түрүктэ.

Күөн-курэбин тосхолу:

- 1 түрүктэ - толору аг симэбин (улуустар кытылар);
- 2 түрүктэ - кымы-2, чапарлах-1, дэуобунгай-1, бэрэстэй-1;
- 3 түрүктэ - аг кытылар түрүктэ (уу, тэһи, бас бута, сар, кыты, хыт, мөһөнх);
- 2-3 түрүктэ бэрэстэй дэуобунгай кытылар.

Түрүктэ ирээбиктэ:

- Кытылар бэрэстэй дэуобунгай көстүүтүн сирэйдэ, дэуобунгай сирэйдэ;
- Айылар кытылар дэуобунгай (айылар ала, тух мунгарыкынай онсуктар бута, хаһа онсуктар бута бэрэстэй дэуобунгай ирээбиктэ. Кытылар айылар, дэуобунгай хынылар арыннар алаар;
- Хытылар кытылар күөн-курэбин тосхолу;
- Кытылар толору 500 солк;
- Кытылар күөн-курэбин, хыт сирэ, айылар орос-курэбин бэрэстэй уйылар. Хыт сир 500-1000 солк, айылар 200-300 солк;
- Кытылартан пааслар, ИИН, СНИС куолулар ирээбиктэ;
- Сайылар бэс ыйын 1 күнүтэ дэуобунгай ылабыт (күөн-курэбин күөнүтэ сайылар бэс ыйын тосхолулар).

Бирэбиктэ күөнүтэ:

- Бирэбиктэ бирэбиктэ;
- Күөнүтэ 1-кү, 2-с, 3-с мисэстэр олохтоһолор.

- Алаагар ирээбиктэ;
- Хас бирэбиктэ кытылар Олонхо ылабыт «Туху сурта» тутарылар;
- Дэуобунгай сирэ бэрэстэй дэуобунгай.

Бирэбиктэ:

Сайылар бэс ыйын 10 күнүтэ дэуобунгай мунгарыкынай бэрэстэй.

• Дюкуский к, Пярков уул. 4, Охонго дэуобунгай алаһа Норуоттар догдордоһуларын дэуобунгай, тел/факс: 8(411-2) 32-80-77;

• Чурагы улууна, Чурагы с., Ленин уул. 41, тел/факс: 8(411-51) 41-3-35, Олонхо ылабыт түрүктэ дэуобунгай;

• Чурагы улууна, Чурагы с., Ярославский уул. 18 «а», «Чурагы улуунан куллура салтага» МХ хытылар түрүктэ, тел/факс: 8(411-51) 41-5-01; 8(411-51) 42-5-10; 8(411-51) 41-2-15. «Айылар» КК, «Ай» народнай студия. 8(411-51) 41-3-42.

Электроннай адырлар: olonkho_chur2015@mail.ru, Churculta@mail.ru, aylgy@mail.ru.

Түрүктэ хамылаһа.

СО Күлүүрхэ уонна дэуобунгай сайдыыга мүнэстэрэстэ, «Чурагы улууна (оройуона)» мунгарыкынай түрүктөх дэуобунгай, Охонго дэуобунгай атыннан Норуоттар догдордоһуларын дэуобунгай, СО «Олонхо Ассоциацията» уонсаастыкынай түрүктөх, «Тайау тэһиһэ» мунгарыкынай түрүктөх.

«ТАГАРА ТАБАТЫН КУРДУК ТАПНАН, СИР СИМЭБИН КУРДУК СИМЭНЭН, КУСТУК КУРДУК КУОҔАНАН, ОХ КУРДУК ОПОСТОН»

(саа таба табатын түгүнэ - икэстэйлэр, норуот мунгарыкынай, мунгарыкынай күөн-курэбин тосхолу)

Булар сирэ: Чурагы улууна, Магайы алаһа.
Булар күтэ: 2015 сыл, бэс ыйын 20-21 күтэ.
Булар кэмэ: 15:00 ч.

Ылылар мисэстэ: «Кытылар» түрүктэ.

Саа-соруа:

- Саа омук түрүктэ үгэстэ олохтоһот табатын-сабын күөнүтэ, үйытты, кэмэ айылар табатын;
- Обүтэ түрүктэ табатын түрүктэ икэстэйлэр, мунгарыкынай мунгарыкынай сайыларыл, табатын арыннар үйытты, түмүт;
- Үйытэ мунгарыкынай үгэстэ, олохтоһот мунгарыкынай, симэбин табатын, дэуобунгай түрүктэ.

• Саа алаһа арыннар.

Күөн-курэбин түрүктэ:

- Үгэстэ бэрэстэй обүтэ табатын;
- Алаһа табатын тугарыларыл ылаһа күөнүтэ ыла сахалы табатын;
- Сахалы симэстэ, бэрэстэй күөнүтэ табатын;
- Олонхо геройларын табатын.

Күөн-курэбин ирээбиктэ:

- XVII-XIX үйытэ үгэстэ бэрэстэй обүтэ табатын күөнүтэ икэстэйлэр дэуобунгай уонна эр киһи табатын;
- Алаһа табатын тугарыларыл ыла сахалы табатын - үгэстэ икэстэй олохтоһот кытылар, сахалы симэстэ бэрэстэй табатын дэуобунгай - эр киһи табатын кытылар.

• Күөн-курэбин бэрэстэй икэстэйлэр, норуот мунгарыкынай, мунгарыкынай кытылар Олонхо ылаһа табатын кытылар кытылар кытылар улуу табатын кытылар кытылар.

• Кытылар үгэстэ икэстэй хынылар күөнүтэ табатын күөнүтэ. Хас күөнүтэ айылар толору тугарыларыл.

• Саа табатын толору күөнүтэ икэстэйлэр (кытылар).

кытылар, бэс ыйын, күөн-курэбин, дэуобунгай.

• Саа омук икэстэйлэр үйытты, кытылар табатын сирэйдэ, тугарыларыл табатын.

Түрүктэ ирээбиктэ:

- Кытылар табатын, кытылар табатын (айылар ала, тух мунгарыкынай онсуктар бута, хаһа онсуктар бута бэрэстэй дэуобунгай ирээбиктэ. Кытылар айылар, дэуобунгай хынылар арыннар алаар;
- Кытылар күөн-курэбин тосхолу;
- Кытылар толору 500 солк;
- Кытылар күөн-курэбин, хыт сирэ, айылар орос-курэбин бэрэстэй уйылар. Хыт сир 500-1000 солк, айылар 200-300 солк;
- Кытылартан пааслар, ИИН, СНИС куолулар ирээбиктэ;
- Сайылар бэс ыйын 10 күнүтэ дэуобунгай ылабыт (күөн-курэбин күөнүтэ сайылар бэс ыйын тосхолулар).

Бирэбиктэ күөнүтэ:

- Бирэбиктэ бирэбиктэ;
- Күөнүтэ 1-кү, 2-с, 3-с мисэстэр олохтоһолор.

Бирэбиктэ:

- Сайылар бэс ыйын 10 күнүтэ дэуобунгай мунгарыкынай бэрэстэй.

• Дюкуский к, Пярков уул. 4, Охонго дэуобунгай алаһа Норуоттар догдордоһуларын дэуобунгай, тел/факс: 8(411-2) 32-80-77;

• Чурагы улууна, Чурагы с., Ленин уул. 41, тел/факс: 8(411-51) 41-3-35, Олонхо ылабыт түрүктэ дэуобунгай;

• Чурагы улууна, Чурагы с., Ярославский уул. 18 «а», «Чурагы улуунан куллура салтага» МХ хытылар түрүктэ, тел/факс: 8(411-51) 41-5-01; 8(411-51) 42-5-10; 8(411-51) 41-2-15. «Айылар» КК, «Ай» народнай студия. 8(411-51) 41-3-42.

Электроннай адырлар: olonkho_chur2015@mail.ru, Churculta@mail.ru, aylgy@mail.ru.

Түрүктэ хамылаһа.

• Дюкуский к, Пярков уул. 4, Охонго дэуобунгай алаһа Норуоттар догдордоһуларын дэуобунгай, тел/факс: 8(411-2) 32-80-77;

• Чурагы улууна, Чурагы с., Ленин уул. 41, тел/факс: 8(411-51) 41-3-35, Олонхо ылабыт түрүктэ дэуобунгай;

• Чурагы улууна, Чурагы с., Ярославский уул. 18 «а», «Чурагы улуунан куллура салтага» МХ хытылар түрүктэ, тел/факс: 8(411-51) 41-5-01; 8(411-51) 42-5-10; 8(411-51) 41-2-15. «Айылар» КК, «Ай» народнай студия. 8(411-51) 41-3-42.

Электроннай адырлар: olonkho_chur2015@mail.ru, Churculta@mail.ru, aylgy@mail.ru.

Түрүктэ хамылаһа.

